

Görögnek göröggé lenni - 3. rész

A Pál apostol életelvét összefoglaló és írásunk címét adó igeszakasz (1Kor 9,16-22) zárógondolata ugyancsak fontos utalást hordoz témánk szempontjából: „A törvény nélkül valóknak törvény nélkülivé - más szóval: görögnek göröggé - lettem, noha nem vagyok Isten törvénye nélkül, hanem Krisztus törvényében.”

E kijelentés egyrészt - amint az eddigiekben fejtegettük - megmutatja Pál teljes belehelyezkedését a görögök nézőpontjába. Másrészt viszont teljesen egyértelmű hitvallás az apostol eszmei - ha úgy tetszik: kulturális - hovatartozásáról is: az *Isten törvénye* nem csupán az erkölcsi parancsolatokat, hanem tágabb értelemben Isten teljes kinyilatkoztatását is magában foglalja a bibliai nyelvhasználatban. Ez Pál idején alapvetően az ószövetségi iratgyűjteményt jelentette.

Ugyanakkor jelentősége van az *Isten és Krisztus törvénye* közötti leheletfinom megkülönböztetésnek is. Az apostol ezzel arra utalt, hogy ő az Isten törvényének Jézus tanításában és életében való megnyilatkozását képviseli, nem pedig a farizeus kortársak torz gyakorlatát, *ami miatt Isten neve káromoltatik a pogányok között*.¹ Mindez csodálatosan összecseng Ézsaiás messiási prófécijával: „Íme az én szolgám, akit gyámolítok, az én választottam, akit szívem kedvel, lelkemet adtam őbelé, törvény beszél a népeknek. Nem kiált és nem lármáz, és nem hallatja szavát az utcán. Megrepedt nádat nem tör el, a pislogó gyertyabelet nem oltja ki, a törvényt igazán jelenti meg. Nem pislog és meg nem reped, míg a földön törvényt tanít, és a szigetek várnak tanítására.”²

Ennek a lelkületnek volt a sajátja az, hogy Pál „nem rontott ajtóstól a házba”, nem akarta azonnal tövig rombolni a görögök elképzeléseit. Először a megváltás eszméjét és Krisztusban teljesült valóságát kívánta eljűk tárni, megtűrve számos, a szent iratoktól idegen szellemi faragványt. Tette mindezt a későbbi teljes kitisztázódás reményében.³ Lényegre törően mutat rá e kettősségre neves irodalomtörténészünk Pálra vonatkozó összegzése: „Görögországi és római missziós útjain a kereszténységet meghonosította az antik kultúra területein, szent nyelvét a görögöt tette meg, és ezzel az új hitet hozzákapcsolta a késő antik kultúrához, hogy annak romba döntője és egyúttal örökre konzerválója

legyen.”⁴

Hol határolhatók be azok az antik eszmék, amelyek az evangéliummal történt vegyülés miatt mintegy „örökre konzerválódtak”? Nem véthetjük el a dolgot, ha ezeket a platonizmus tájékán keressük, minthogy „Platón a filozófia és a filozófia Platón”; valamint „az európai gondolkodástörténet Platónhoz írt lábjegyzetek sorozata”.⁵ Ezen túlmenően a platonizmusnak és a Szentírásnak számos hasonló kérdésköre van. Azonban a platonizmus jelentős része nem az örömhírrrel való keveredés révén hat a mai napig is, hanem azért, mert egyszerűen igaz. Olyan tudományos igazságokat illetve ezek csíráit foglalja magában, melyek deduktív vagy induktív úton igazolhatók, vagyis hatásuk a bizonyíthatóságukon alapul. A logikától és matematikától kezdve a pszichológián és szociológián keresztül a kémiával és atomfizikával bezárólag számos modern gyakorlati tudományág ered Platón bölcseletéből. Ezek tehát nem a vallás, hanem a tudomány terén találták meg kifutásukat.

Létezik viszont a platonizmusnak egy másik jellegzetes, fennmaradt tényezője is: a Platón által didaktikai célból bevezetett módszer az elvont igazságok megértésére: a képiessé tétel és a közismert dolgokkal való párhuzamba állítás. Jézus is élt ezzel az eszközzel példázataiban, amelyekben a természet szépségeit és a mezőgazdasági folyamatokat idézte hallgatói elé. Platón a görög mitológiából és a püthagoreus hagyományból, illetve az abba átmentett keleti misztériumvallásokból merítette képeit. Jellemző, hogy Platón ezeket az érdektelenség és a feledés temetőjéből támasztotta fel, így bizonyos szempontból tragikomikusnak nevezhető, hogy jelentős részben éppen ezek a már Platón korában is elévült mitikus elemek konzerválódtak az evangéliummal való vegyülés, valamint a rossz áthallásoknak az ókeresztény kortól kezdődő vallási dogmákká teologizálása révén.

Mindezek kapcsán hozzáfűzhetjük, hogy nemcsak a Biblia, de a platonizmus is megsínylette ezt a vegyülést. Bizonyára magát Platón sem töltené el örömmel, hogy például az általa elgondolt lélek, amely ismeretelmélete nélkülözhetetlen és aprólékosan megtervezett elemeként a változó sokaság és a változatlan formák világa között közvetített, az európai vallásos gondolkodásban a túlvilágról visszajáró, „lepedős kísértetté” züllött.

A fájdalmasabb torzulást azonban a bibliai eszme szenvedte el az evangélium és

az antikvitás közötti rossz áthallások elterjedésével. Ennek nyomán lett az *első lélekből* anyagtalan lélekszubsztancia; az Isten által csodálatos szerkezetként megteremtett emberi testből a lélek börtöne; a halálból mint „utolsó ellenség”-ből⁶ az élet kiteljesedésének kapuja; a feltámadás reménységéből a lélek halhatatlansága; a halál alvásából a lélek test nélküli aktivitása; az utolsó ítéletből halál utáni azonnali ítélet; a kárhozat általi végső megsemmisülésből örök szenvedés; az Isten országából misztikus túlvilág; az újjáteremtett Földből a lelkek mennyországa; az *Isten titkából*⁷ mint az Őt a hálátlan ember megmentésére indító felfoghatatlan szeretetből jobb esetben a teremtés technikai részleteire vonatkozó titokfejtés, rosszabb esetben babonákkal teljes misztérium; Jézusnak a megváltás jogán végzett, Isten és ember közötti egyedüli közbenjárásából közbenjáró szentek serege... - a sort sokáig lehetne folytatni.

Az örömhír átadása érdekében tett apostoli gesztus, a hallgatóság gondolatvilágára szabott megközelítés tehát óhatatlanul is a visszájára fordult. Ugyanaz a tévedés követte az evangélium elterjedését az ókorban, mint a burgonyáét az újkorban: a felszínen levő tartozékot fogyasztották, holott az csak a kapaszkodó volt a mélyebb lényeg eléréséhez. Abban a tekintetben viszont már nem áll e hasonlat, hogy míg a krumplinál hamar rájöttek a tévedésre, a kereszténység esetében ez hosszú évszázadok reformációs - s gyakran véres - küzdelmét igényelte. A kereszténység bibliai reformja napjainkban is zajlik, főként a 20. század első felében neves teológusok által indított, a Szentírás-értelmezés *platóntalanítását* célul kitűző teológiai irányzat és egyes utóreformációs mozgalmak révén.

E reform tétje nem egyszerűen az, hogy Pál apostol kiemelkedjen a közepszerű platonikus gondolkodók sorából, s leveleit az Ószövetség fényében értelmezve kiderüljön, hogy azok zseniális - vagy inkább ideillő kifejezéssel: Isten ihlette, az Ószövetséget a profetikus ígéretnek megfelelően Újszövetséggé bontakoztató⁸ - rendszert rejtenek. Az igazi tét az, hogy a kereszténység újra olyan egyedi színeként jelenjen meg az eszmék palettáján, amely **eredeti** és **érdemi** válaszokat kínál az emberi lét nagy kérdéseire.

A mai napig is megszívlelendő az apostoltárs, Péter figyelmeztetése:

„A mi Urunk hosszútűrését üdvösségnek tartjátok, amiképpen a mi szeretett atyánkfia, Pál is írt nektek a neki adott bölcsesség szerint, szinte minden

levelében is, amikor ezekről beszél, melyekben vannak némely nehezen érthető dolgok, amiket a tudatlanok és állhatatlanok elcsúrnak-csavarnak, mint egyéb írásokat is, a maguk vesztére.”⁹

Jegyzetek

1 Vö. Rm 2,24.

2 Ésa 42,1-4.

3 A lelkiület és eljárás tekintetében vö. Jn 16,12-13; Ap csel 15,19-21; Zsid 5,12-6,1; Péld 4,18 stb.

4 Szerb Antal: *A világirodalom története*, „Az Új-szövetség” c. fejezetből, 120. o. (Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1962).

5 Emerson és Whitehead híres megállapításai Platónról.

6 1Kor 15,26.

7 Eféz 1,9.

8 Lásd legfőképpen: Jer 31,31-34.

9 2Pt 3,15-16.